

Sf. Simeon al Tesalonicului

PARTEA A IV-A: „PENTRU SFÂNTA LITURGHIE” (CAP. 79-100)¹

De aceea, pentru Sfânta Liturghie, vă mulțumesc, dar, fraților, că și eu, fiind îndemnat de voi, într-o unire din cele trebuincioase către aceasta, nu mă rușinez a mărturisi. Pentru voi, dar, și pentru mine, încă voi arăta cele după putință. Deci după rânduială trebuie să vorbim pentru înfricoșata și Dumnezeiasca Liturghie, întrucât așa învață și marele Dionisie, vorbind despre Liturghie după săvârșirea dumnezeiescului Mir.

Însă să nu ne creadă pe noi cineva a fi îndrăzneți, nici să ne clevească ca pe niște trufași pentru că voim a vorbi în acest fel de lucruri mari, pe care apostoleștii și dumnezeieștii bărbați le-au arătat, care și la cer s-au înălțat și au învățat cele negrăite Taine ale lui Dumnezeu,

¹ Textul prezentat în acest număr al revistei *Candela* face parte din opera *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după adevăratele principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi*, a Sf. Simeon al Tesalonicului, care va apărea în curând la Editura Crimca a Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăușilor (în coll. *Florilegii patristice*, 3, studiu introductiv de Alexandru Prelipcean; culegere text, diortosire și glosar de Arhim. Grichtentie Natu).

dintru care, de vreme ce cu rugăciunile lor ne-am învrednicit darurilor, trebuie să întrebăm și să ne îngrijim pentru cele dumnezeiești pe care le lucrăm, pentru a ne forma o mai întinsă cunoștință despre acestea, care, pentru acest cuvânt, acei bărbați au tâlcuit cele dumnezeiești.

Deci Sfânta Liturghie sau și Euharistie, adică mulțumire și cuminecătură, cum o numește Sfântul Dionisie, cel întocmai cu apostolii. De la acesta și de la alții asemenea învățându-ne, și în altele am vorbit după putință pentru dumnezeiasca Biserică, pentru Sfintele odăjdii și pentru Sfânta Liturghie. Dar și acum, pe scurt, vom vorbi pentru aceasta.

Cuminecătura este unirea lui Dumnezeu cu noi, îndumnezeirea noastră, sfințirea, plinirea darului, strălucirea, gonirea a toată împotrivirea, dăruirea de tot binele și tot ce mai poți zice; a lui Dumnezeu amestecare și împărtășire. Aceasta este Taina Tainelor, Sfințirea Sfințirilor, adevărat Sfântul Sfintelor, a toate săvârșirilor săvârșire, începătoare de săvârșire și săvârșitoare. De vreme ce Cuvântul cel începător de săvârșire a lucrat-o pe dânsa, a dat-o și El este aceasta; și pentru ca să rămână cu noi, a dat-o pe dânsa. Deci învățătura ce o face dumnezeiescul Dionisie pentru această mare Taină, precum și pentru celelalte Taine, o face pe scurt și cu mare înțelegere. Noi însă proști fiind, și cei mai de apoi ai ucenicilor lui ucenici, cum vom putea cunoaște ale aceluia? Cu toate acestea, cât am putut învăța întru luminarea sufletelor noastre de la acesta și de la ceilalți dumnezeiești părinți ai noștri, care au fost lui unul după altul primitori harului, vom zice după putere precum ați cerut. Drept aceea și pentru toate cele ce se săvârșesc la Proscomidie și cele de la Jertfelnic ne vom nevoi a le spune, cercetând în această privință cât ne va fi prin putință, pentru care pricină se face fiecare.

Capitolul 79

**Ce închipuie pogorârea arhierelui din scaun,
sfintele veșminte și îmbrăcarea cu ele?**

Pogorârea arhierelui din scaunul său închipuie pogorârea lui Dumnezeu. Prin închinarea de trei ori lui Dumnezeu, arhierelul cere har și putere ca să slujească cele ce sunt ale Lui. Astfel, se îmbracă cu sfintele veșminte, care sunt șapte, după numărul celor șapte daruri ale Sfântului Duh: stiharul, epitrahilul, poiasul, mânecile, bedernița, sfită sau sacosul, sau polistavrosul și omoforul. Toate împreună înseamnă umanitatea lui Hristos și cele ce sunt ale omenirii; fiecare, în parte, are însemnătatea sa. Deci stiharul, fiind alb, înseamnă lumina lui Dumnezeu și curăția, adică firea noastră s-a zidit curată și au luat-o întru sine; de este roșu, înseamnă pătimirea Cuvântului care S-a întrupat, că Și-a vărsat sângele pentru noi; râurile care sunt pe el înseamnă darurile învățaturii și pâraiele de sânge ale Mântuitorului nostru, pentru aceea numai stiharul arhieresc are acestea. Mantia închipuie darul lui Dumnezeu cel purtător de grijă, cuprinzător și acoperitor, deoarece cuprinde și acoperă trupul, iar râurile înseamnă învățăturile cele felurite ce izvorăsc neconținut din două legi, din Legea cea veche și din cea nouă, pe care lepezile le semnifică, și cea de la piept înseamnă Sfânta Evanghelie a lui Hristos, pe care o are arhierelul deschisă, adică știută în inima sa, care i s-a ținut pe cap deschisă când s-a hirotonit, drept aceea și zice: „Cel ce crede în Mine, râuri de apă vie vor curge din pântecul lui”², adică darurile Duhului, precum Ioan învață, zicând: „Iar aceasta grăia pentru Duhul pe care aveau să-L ia cei ce vor crede întru Dânsul”³, și că luăm harul, iar nu firea Duhului, arată, zicând, că „nu era Duhul Sfânt, că Iisus încă nu era proslăvit”⁴. Ce va să zică

² Ioan 7, 38.

³ Ioan 7, 39.

⁴ Ioan 7, 39.

aceasta „că încă nu era Duhul Sfânt?”. Pentru că este și va fi după fire și după ipostas pururea izvor al darurilor, nu se dăduse încă acestui Duh darurile, de vreme ce nu se adusese Jertfa cea prin Cruce, pentru că aceasta înseamnă ceea ce zice: „că Iisus încă nu S-a proslăvit, întrucât slava lui Hristos este Crucea Sa”.

Capitolul 80

Pentru mantia arhierelui, pentru engolpion și pentru cea păstorească

Atunci S-a pogorât Duhul Sfânt și am luat darul, când Hristos S-a jertfit, a murit pentru noi, a înviat și S-a înălțat și mantia înseamnă că din inimile credincioșilor izvorăsc râurile darurilor, iar pecetea și mărturisirea credinței se arată la pieptul arhierelui spânzurată prin cruciuliță sau prin engolpion, întrucât și pe acesta-l poartă la piept pentru mărturisirea cea din inimă; iar toiagul ce ține în mână înseamnă puterea Duhului Sfânt, întărirea norodului, păstorirea și poate a povățui și a pedepsi pe cei neplecați; și a aduna la sine pe cei depărtați. Drept aceea, are și cârlige din sus ca ale fierului corăbii, ca să gonească pe cei ce sunt ca fiarele sălbatice și vătămători de suflet; mai apoi arată și închipuie Crucea lui Hristos și biruința cu care biruim, ne întărim, ne povățuim, ne păstrăm, ne învățăm și ne tragem la Hristos, omorând poftetele, gonind pe vrăjmașul și păzindu-ne de pretutindeni. Făclia, care se poartă înaintea arhierelui, arată strălucirea harului pe care o are puterea lui de a da dar preoților și tuturor credincioșilor. Întrucât toate darurile tuturor prin harul arhierelui se dau și nimic nu se dă fără dânsul, pentru aceea, Sfântul Dionisie numește pe arhieru luminător, care urmează Părintelui luminilor și luminii celei adevărate a lui Iisus și are harul apostolilor care s-au chemat lumina lumii. Iar darul învățaturii îl semnifică făclia ce o duce înainte, luminându-l spre cunoștința lui Dumnezeu și a bunătăților, și încă aceasta mai înseamnă luminata

viață îngerească, dumnezeiască, curată și luminată a bărbaților celor sfinți și mai înseamnă a da dascălilor, pentru care se scrie: „Așa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă lucrurile voastre cele bune și să proslăvească pe Părintele vostru Cel din ceruri”⁵; încă înseamnă că arhiereul povățuiește spre milă, urmând lui Hristos, Care este lumina lumii, precum am zis, pentru că are și darul lui Hristos din destul și către Hristos trage pe cei ce urmează Lui. Aceasta înseamnă unele ca acestea și încă altele și mai mari.

Capitolul 81

Că șapte sunt sfințele veșminte ale arhiereului, care sunt acestea și ce arată fiecare dintre ele?

Precum am zis, arhiereul se îmbracă în stihar ca într-o îmbrăcăminte luminată a nesticăciunii și a sfințeniei, însemnând curățenia și luminarea lui Iisus, și strălucirea, și curățenia îngerilor. Rugăciunea din *Psalmi* zice: „Bucura-se-va sufletul meu de Domnul”⁶. După aceea, pune epitrahilul, însemnând darul cel dat de sus din cer pe capul lui, și zice rugăciunea: „Bindecuvântat e Dumnezeu, Cel Ce a vărsat darul Său pe preoții Săi”, apoi se încinge cu poiasul, care închipuie puterea cea de la Dumnezeu ce i s-a dat lui pe mijlocul său și aceasta o mărturisește rugăciunea, întrucât, când se încinge, zice: „Bindecuvântat e Cel Ce mă încinge cu puterea”, iar împreună cu aceasta arată și lucrul de slujire, că cel ce slujește se încinge. Asemenea, mai arată și curățenia care se află la rărunchi și la vintre.

După aceea, pune bedernița care se arată biruință asupra morții și Învierea Mântuitorului, pe care o are ca în chip de armă, și zice rugăciunea în aceste cuvinte: „Încinge arma Ta pe coasta Ta, Puternice”, arătând cu aceasta puterea, biruința și scularea lui Hristos, pe care

⁵ *Matei* 5, 16.

⁶ *Psalmi* 34, 8.

le-a săvârșit prin curățenie și nepăcățuire. Pentru aceea, și aceasta se spânzură la coastă, și zice: „Cu frumusețea Ta și cu podoaba Ta, încordează; bine sporește și împărățește pentru adevăr, blândește și dreptate”. Pentru adevăr, întrucât este Adevărul, mila și adevărul înaintea feței lui Dumnezeu; blândețea, pentru răbdarea pătimirilor; iar dreptatea pentru că, nefăcând păcat și murind, a sfârâmat moartea. După aceea, ia mânecile, care înseamnă lucrarea a toate cele ce sunt ale lui Dumnezeu, zicând rugăciunea aceasta: „Dreapta ta, Doamne, s-a proslăvit în putere”, și aceasta: „Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit”, cu aceasta mai înseamnă că El a slujit Tainele Lui cu mâinile Sale, apoi ia sfta, sacosul sau polistavrosul. Sfta înseamnă haina cea roșie de la pătimiri, iar sacosul și polistavrosul înseamnă darul lui Dumnezeu cel purtător de grijă, păzitor și cuprinzător, pentru care S-a arătat nouă și a suferit pătimirile.

Capitolul 82

Că omoforul trebuie să se facă de lână, iar nu din alte lucruri.

**Pe cine închipuie cei ce îmbracă pe arhieru?
Ce înseamnă a se pogori către Apus?**

În cele din urmă, pune omoforul, pe care-l înfășoară pe umeri, însemnând mântuirea și chemarea oii celei rătăcite, care suntem noi, oamenii, al cărora chin l-a luat Mântuitorul, întru care a și pățimit pe Cruce, mântuindu-ne pe noi. Drept aceea, și este de lână, având înaintea, înapoi și la piept, cruciș, patru cruci ce închipuie răstignirea. Arhieru, împodobindu-se, stă și binecuvântează pe cei ce i-au slujit; aceștia sunt diaconii, care închipuie pe îngerii care au slujit Întrupării. Ei, împreună câte doi înaintea, după buna tocmire din cer, urmează și pe pământ, merg în tăcere înaintea spre Apus și arhieru, venind pe urmă, după dânșii, arată cu aceasta că Mântuitorul a viețuit cu smerenie la venirea Lui cea dintâi și înaintea feței Sale a

trimis pe apostoli câte doi, cu care lucrau împreună și îngerii, ajutându-i la toate. Așadar arhiereul stă la ușile cele dinspre Apus cu diaconii, arătând cea până la pământ și până la iad mântuitoare pogorâre a lui Hristos, prin care a izbăvit și pe cei vii, și pe cei morți.

Capitolul 83

Ce înseamnă a lua binecuvântare de la arhiereul cel mai mare arhieriei cei mai mici, asemenea și preoții, și clericii când vor să se îmbrace, și a face metanie?

Preotul, vrând să intre la Jertfelnic, face metanie la arhiereu, arătând plecăciune și, luând binecuvântarea, proscumidește, că se cade a face rugăciune înaintea dumnezeieștilor lucruri și a cere iertare. Drept aceea, întâi, luând binecuvântare și sărutând mâna arhierelui, se duce să slujească Dumnezeiasca Liturghie; precum fac și diaconii lui mai înainte, când vor să se îmbrace în odăjdiile cele preoțești, mărturisind și preoți, și arhieriei că fac aceasta după datorie, precum ar fi aceștia hirotoniți de mâna arhierelui celui mai mare și de la dânsul iau și binecuvântare, prin care arată smerenie și că vin fiecare către Dumnezeu cu binecuvântare și cu iertare, cu plecăciune și cu pace, spre a-și săvârși slujba lui. După iertare și după binecuvântare, venind cel ce este după cinste al doilea dintre preoți, face Proscomidie, întrucât aceasta prefigurează lucrurile și propovăduirile cele ascunse ale prorociilor, fiindcă Proscomidie zice cele pentru junghierea și moartea lui Hristos, de la Isaia și de la ceilalți. Preotul, când gătește darurile, zice toate cele ce sunt ale Botezătorului până când a venit Domnul, întrucât Botezătorul, botezând, despre Hristos învață, pentru Dânsul propovăduia și Lui îi slujea.

Cel de-al doilea dintre preoți slujește, deci merge acesta împreună cu ceilalți preoți și se îmbracă în veșmintele preoțești, închinându-se înaintea Jertfelnicului de trei ori, și, precum s-a rugat arhiereul, rugându-se și el și sărutând Sfânta Masă, arată unirea și dragostea

cea către Dumnezeu și că de la Jertfelnic s-a sfințit. Arhiereul, binecuvântând pe fiecare dintre sfintele odăjdii, le sărută și așa se îmbracă, arătând că sunt sfinte și cu Crucea lui Hristos se sfințesc, și, îmbrăcându-se cu ele preotul, sunt iar dătătoare de sfințenie, deci se îmbracă cu cinci odăjdii, fiind și el desăvârșit, ca unul ce are dar făcător de săvârșire, întrucât cinci sunt desăvârșitele simțiri ale trupului și cinci puteri ale sufletului pe care și preotul le sfințește, botezând și sfințind pe om. Acestea cu care se îmbracă sunt: stiharul, epitrahilul, poiasul (brâul), rucavițele (mânecuțe) și sfta. Ele sunt albe pentru curăția și lumina darului. De multe ori sunt și negre în vremea posturilor, ca să plângem noi, care am greșit, și mai cu seamă pentru Cel junghiat pentru noi, ca aducându-ne aminte de pătimirea Lui, care voim să o prăznuim, să urmăm Lui.

Iar oricare dintre preoții cei dintâi, adică stavroforii și arhimandriții, au și bedernițe, pe care le poartă cu binecuvântarea arhiereului, asemenea și crucea, deoarece nimeni fără de voie de la arhiereu nu poate să poarte cruce pe sftă și pe cap, asemenea și bederniță. Acestea, de vreme ce sunt hirotoniți și mai mari decât ceilalți, li se dă a purta cruce pe cap și bederniță pentru că, hirotonindu-se preoții, li se dau și dregătorii, unii având slujbă bisericească, iar alții se fac păstori sufletelor și pentru aceasta poartă semne ale Păstorului celui dintâi, precum ar urma Aceluia.

Capitolul 84

Pentru cele care se săvârșesc la Proscomidie

Iar cel de-al doilea preot, ducându-se la Proscomidie cu diaconul, care a pregătit sfintele vase, se închină de trei ori lui Dumnezeu, zicând: „Binecuvântat este Dumnezeu nostru” și, luând una dintre pâinile cele aduse, o însemnează cu copia în chipul Crucii, închipuind mântuitoarea pătimire a lui Hristos, pomenind pătimirile, zicând de trei

ori: „Întru pomenirea Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos”, arătând aievea că lucrează vânzarea Lui, apoi, cu copia, închipuind acea sulită cu care a fost împuns Domnul, taie prescura în pecete, în patru părți, zicând cuvintele lui Isaia: „Ca o oaie spre junghiere S-a adus” și celelalte, arătând că taina aceasta s-a propovăduit prin Isaia. Atunci când zice: „Că s-a luat de pe pământ viața Lui”, tăind cu copia în lături, scoate pâinea cu pecetea în patru corpuri și o pune pe dânsa pe disc.

Capitolul 85

Ce înseamnă la Proscomidie Sfântul Disc și celelalte?

Discul închipuie cerul, care este rotund și cuprinde pe Stăpânul Cerului, iar ceea ce se cheamă zvezdă (steluță) închipuie stelele și steaua care s-a arătat la nașterea lui Hristos, asemenea și procovețele înseamnă tăria cerului, scutecele și giulgiul mormântului, și cele de îngropare, și cele ale Întrupării, și ale îngropării împreună sunt închipuite, pentru că Hristos S-a întrupat ca să Se junghie pentru noi.

Proscomidia este preînchipuirea peșterii și a ieslei, iar potirul închipuie acela întru care Mântuitorul a jertfit sângele Său. Drept aceea, după ce zice la pâine cuvintele cele procești, care înainte vestesc junghierea lui Iisus, pentru că acesta este Mielul lui Dumnezeu, Cel Ce a luat păcatele lumii și Și-a ridicat viața Lui de pe pământ după pătimire, înviind și înălțându-Se la cer, viu fiind, și de acolo ne sfințește pe noi, taie preotul iar pâinea cruciș prin mijloc, arătând întru tot răstignirea lui Hristos și jertfa aceasta zice că este răstignire a Lui: „jertfească-Se Mielul lui Dumnezeu pentru viața și mântuirea lumii”, după cum zice prorocul. Împunge apoi Agnețul cu copia, însemnând toate câte s-au făcut la pătimirea Mântuitorului, îndată binecuvântând vinul și apa le toarnă în potir, și când împunge, zice:

„unul din ostași cu sulița coasta Lui a împuns”, iar când toarnă vinul și apa, zice: „și îndată a ieșit sânge și apă”.

Capitolul 86

Pentru ce se face Liturghia cu pâine dospită?

Pâinea dospită se aduce având oarecum aluatul ca un suflet cu adevărat desăvârșit și mărturisind că a fost desăvârșită luarea trupului de către Cuvântul, Care S-a făcut trup, neschimbându-Se, fiind cu suflet cuvântător și gânditor; Dumnezeu desăvârșit, făcându-Se și om desăvârșit. Trei lucruri se află în pâinea dospită, însemnând cele trei părți ale sufletului și întru cinstea Treimii: făina cu aluat care înseamnă sufletul, apa care înseamnă botezul și sarea care înseamnă gândul și învățătura Cuvântului. Acestea toate sunt întocmai după cum a zis către ucenici: „Voi sunteți sarea lumii”⁷, adică dascăli, și iar: „aveți întru voi sare”⁸, arătând cu aceasta știința și dragostea, întrucât unul din Treime este Cel Ce S-a întrupat. Pâinea coaptă prin foc arată că, Dumnezeu fiind, cu totul S-a unit cu noi și ne-a dat din puterea Lui și din lucrarea Lui și mai ales trebuie să zicem: tot El S-a unit cu pârga noastră.

Capitolul 87

Pentru ce este în patru corpuri prescura care se aduce la Liturghie?

Pâinea la Liturghie se aduce în patru corpuri, iar nu rotundă și fără aluat, după cum fac latini, pentru ca să fie desăvârșită; pentru că și Dumnezeu S-a făcut Om cu totul desăvârșit, alcătuit din suflet și din

⁷ Matei 5, 13.

⁸ Marcu 9, 50.

cele patru stihii; pentru că și lumea este din patru părți, și Cuvântul acesta al lui Dumnezeu este trupul pe care L-a luat Hristos, și că toate marginile lumii le-a sfințit Cuvântul; și pentru că acest fel de făptură a prescurii înseamnă și Crucea lui Hristos.

Capitolul 88

Cum că latinii nu fac bine de aduc azimi la jertfă și că le fac rotunde întrucât Hristos S-a întrupat și trupul este din stihii

Latinii zic că forma rotundă înseamnă că Dumnezeu n-are nici început, nici sfârșit. Noi, dreptcredincioșii, răspundem că atunci nu avem să facem vreo însemnare pentru dumnezeire, ci numai pentru Întrupare și pentru Pătimire; dar și chipul acestei rotunjiri este făcut în colțul prescurii cu pistornicul în bună regulă, întrucât ale Întrupării se văd toate desăvârșit în pâinea prescurii, care este făcută în patru corpuri, iar ale dumnezeirii se închipuie în corpul prescurii, care este făcut cu pistornicul rotund, și în mijlocul pistornicului Crucea, cât și Mântuitorul închipuindu-Se.

Toate acestea arată pe Cuvântul cel fără de început și fără de sfârșit, Care S-a întrupat și Care, fiind Dumnezeu, S-a făcut ca noi și a pățimit. Trebuie a închipui nu numai ale dumnezeirii, ci și ale omenirii, ca să nu se pară la oarecare eretici că a pierdut cu prefăcerea cele ce sunt ale omenirii și S-a făcut cu totul Dumnezeu, precum zic cei ce-L mărturisesc a fi într-o fire, fără să fie astfel și fără să ne fi învățat cineva astfel. Adevărul este desăvârșit în amândouă firile, unind desăvârșit dumnezeirea Lui cu omenirea, întrucât cu totul a îndumnezeit omenirea și întocmai Dumnezeu a făcut-o cu unirea cea desăvârșită, păzind însă și cele ce sunt ale omenirii, și este om desăvârșit, cuprinzându-Se în loc și nefiind pretutindeni, precum este și Dumnezeu desăvârșit, fiind pretutindeni și peste toate, și Se arată că a avut trup, deoarece pentru aceasta și după Înviere și

nesticăciune S-a văzut, S-a pipăit și a intrat prin ușile încuiate. Iată că și fără stricăciune era, și cele ce erau ale Sale le păzea, și este nezidit și zidit, din amândouă firile, cu toate că Unul este după Ipostas. Așadar țineți dreptslăvitoarea credință și nu aduceți cele moarte și neînsuflețite, nu izvodiți cele jidovești, nici urmați după Legea cea veche și nu prăznuiți în cele fără de aluat.

Capitolul 89

Asupra latinilor care aduc cele nedospite

Sfântul Pavel astfel grăiește (zice latinul), ca să aducem fără de aluat, deci să prăznuim (zice) nu în aluatul cel vechi, ci în azimile curăției și ale adevărului. O! Ce neînțelegere! (zicem noi dreptcredincioșii). Așa înțelegeți cuvintele dumnezeiescului propovăduitor? Aceasta o zice Apostolul Pavel (omule, pentru stricarea rădăcinii păcatului): „nu în aluatul cel vechi al răutății și al vicleniei”⁹; și bine zice cu adevărat. Tu leapădă acest aluat, adică curvia celui ce a curvit în Corint, și toată altă necurăție. Pentru aceasta i-a fost toată nesocotința și pentru aceasta i-a fost cuvântul scoateți, zice, pe unul ca acesta dintru voi, „Nu știți că puținel aluat toată frământătura dospește?”¹⁰. Astfel, răutatea este ca o boală de care cineva, apropiindu-se, se umple, drept aceea și zice: „lepădați aluatul cel vechi, ca să fiți frământătură nouă, frământați întru Hristos ca niște înnoiți și fără păcat ca Hristos”¹¹, pentru că Hristos este Adam Nou și prin El voi sunteți fără aluat, adică nepărtași păcatului cu botezul și cu mirul: „Paștele noastre S-a jertfit Hristos pentru noi”¹², trecându-ne pe noi din Egiptul păcatului; acesta este înțelesul cuvântului Sfântului Pavel și pentru aceea gonește aluatul păcatului.

⁹ 1 Corinteni 5, 8.

¹⁰ 1 Corinteni 5, 6.

¹¹ 1 Corinteni 5, 7.

¹² 1 Corinteni 5, 7.

*Capitolul 90***Ceva să zică: „Asemănatu-s-a
Împărăția cerului aluatului”**

Deci nu lepăda aluatul nesticăciunii, cu care s-a asemănat Împărăția cerului, fiindcă Împărăția cerului adună, unește cu dânsa și preface întru ea pe cei ce primesc dumnezeiasca propovăduire. Acest aluat (precum zice Sf. Apostol și Evanghelist Matei) l-a ascuns femeia în trei măsuri de făină, care înseamnă că Biserica Dumnezeiescului Mire are trei cete de oameni ce se mântuiesc: ceata robilor și a năimiților, a filor și a celor ce-și păzesc în căsătorie curăția, și a celor ce petrec în feciorie, până când s-a dospit toată, învrednicindu-se la învierea Împărăției lui Dumnezeu. Mai înseamnă de asemenea și pe dreptii cei mai înainte de lege, și pe cei după lege, și pe cei ce cu darul i-au adunat, care și darul evangheliei au săvârșit. Mântuitorul cel Dumnezeiesc cu adevărat și Aluatul cel preacurat, care este și Pâinea Vieții, și Împăratul cel veșnic, întrupându-Se și venind în lume, a mântuit pe cei mai înainte de lege și pe cei din lege, scoțându-i din legături și împreunându-i cu cei ce cred în El, și prin această explicare putem zice că Mântuitorul nostru, ca niște aluat curat și viu, se acoperă în zidirea Sa cea cuvântătoare, care se împarte în trei: îngeri, sfinții cei mutați de aici și noi, cei ce credem în El și suntem în viață, până ce s-a dospit toată, înviind toată prin El și făcându-se toată firea îngerilor și a noastră una și împărțându-se slavei Lui.

*Capitolul 91***Pentru ce în Legea veche se obișnuiau azime, iar acum, în legea darului, se obișnuiește pâine dospită?**

Fii dar și tu dospit în Domnul și silește-te a fi din aluatul Împărăției cerurilor și a nu te împărtași pâinilor legii celor nedospite. Pentru

că legea este umbră și icoană neînsuflețită și pentru aceea aveau mai înainte pâinile cele nedospite ca niște lucruri moarte și ca niște umbre, care nu se chemau pâini, ci azime, întrucât pâini erau numai cu numele, pentru că se făceau tot din făină, ca cele dospite. Așadar fii părtaș jertfei celei mari a lui Melchisedec, a cărui jertfă erau pâinea dospită și vinul, închipuind Jertfa cea nouă a preaveșnicului și adevăratului Melchisedec și singurului Arhiereu Iisus Hristos.

Pentru care scrie: „Tu ești preot în veac, după rânduiala lui Melchisedec”¹³, iar de nu vei vrea să faci după cum îți zic, poate că, făcând jertfă cu azimă, vei jertfi și miel necuvântător și te vei asemăna jidovilor sau vei și prăznui împreună cu dânșii, sau te vei și tăia împrejur și vei ține sâmbăta, pentru că acestea urmează una alteia și de vreme ce nu-ți este ție urâtă niciuna dintre acestea, deoarece te împreunezi de multe ori și mesei jidovești și puțină despărțire este întru tine și între ucigătorii de Dumnezeu păgâni evrei. Noi nu avem vreo împărțășire cu dânșii și cele vechi au trecut și toate s-au făcut noi, cum strigă Sfântul Pavel: „în locul tăierii împrejur este nou botezul, în locul jertfei dobitoacelor, Mielul lui Dumnezeu, în locul pâinilor celor nedospite avem pâinea cea dospită a Împărăției lui Hristos, Care e Pâinea cea vie, Care S-a pogorât din cer în locul manei aceea și cel ce va mânca pâinea aceasta nu va muri, precum a zis Hristos”. De vei mai sta împotriva precum ai obicei și vei zice că Hristos, la Cină, când ne-a învățat pe noi cum să facem Taina Jertfirii a adus spre jertfire azime, îți voi spune cu multe și adevărate cuvinte ale dumnezeieștilor bărbați împotrivoare nebuniei tale: că nu se ridicase aluatul când a dat Mântuitorul Tainele.

Ceea ce și evanghelia mărturisește că n-a fost ziua azimilor când S-a jertfit pe Sine Hristos, ci era mai înainte de azime și mai înainte de praznicul Paștilor, știind Iisus, și jertfă a dat când a făcut Cina, și atunci a săvârșit și alte spălări, și acestea a făcut Hristos mai înainte de paștile jidovești. Iată ce zice în ziua pătimirii: „și ei n-au intrat în

¹³ *Evrei 7, 17.*

divan ca să nu se spurce, ci ca să mănânce paștile¹⁴ și la răstignire, iar zice: „pentru că vineri era și ziua aceea a sâmbetei mare era¹⁵ și din cele ce zice Sfântul Pavel, iar îți pot sta împotriva, întrucât spune: „a luat pâine¹⁶, iar nu azimă, și iar ceea ce zice Domnul: „cu poftă am poftit aceste Paști împreună cu voi mai înainte de pătimirea Mea¹⁷. Ne arată, dar, lămurit, că a poftit cele jidovești, întrucât de multe ori le săvârșise și venise ca să contenească umbra. Deci măcar că a și făcut paștele legii, dar le-a făcut mai înainte și mai apoi a dat Paștele Său. Acestea a poftit ca să le dea mai înainte de pătimiri, pentru ca să rămână cu noi, ca să fie adevărat ce a zis: „Cel Ce mănâncă din Trupul Meu și bea Sângele Meu petrece întru Mine și Eu întru el¹⁸. Astfel, nu toate ale legii a făcut la cina aceea, ci a făcut spălarea și a șezut, și erau nu numai pești fripți, ci și blid, întru care a întins Iuda. Deci nu era vremea paștilor jidovești și nici nu a săvârșit atunci paștile evreiești, ci mai vârtos ale Sale, pentru care și zicea: „Acestea faceți întru pomenirea Mea și Trupul Meu este adevărată mâncare și Sângele Meu adevărată băutură¹⁹ și că El le-a conținut pe cele vechi, iar mărturisește, zicând: „Legea și prorocii până la Ioan²⁰. Adevărat dar că atunci n-a iubit și nu ne-a dat paștile jidovilor cele de miel necuvântător și de sânge dobitocesc, ci poftea a da ucenicilor Paștele Său și L-a dat, pe care atunci însăși o dată le-a făcut și în veci le-a poruncit să se facă, dar și azimă chiar să fi fost cea adusă de Hristos după vremea de atunci, trebuie ca tu să lucrezi mai desăvârșit precum și celelalte ale legii. Hristos ne-a învățat a le face mai presus de lege și a prisosi dreptatea noastră mai mult decât

¹⁴ Ioan 18, 28.

¹⁵ Ioan 19, 31.

¹⁶ 1 Corinteni 11, 23.

¹⁷ Luca 22, 15.

¹⁸ Ioan 6, 56.

¹⁹ Ioan 6, 55.

²⁰ Luca 16, 16.

a cărturarilor și a fariseilor și încă cu Sângele lui Iisus Hristos noi suntem slobozi din lege.

Întrucât Sfântul Pavel zice: „Hristos ne-a slobozit pe noi din blestemul legii”²¹ și noi n-avem nimic din slujirea legii și iar Sfântul Pavel zice: „că de vom face iar cele ce sunt ale legii, Hristos nimic nu ne va folosi”²². Hristos toate primindu-le pentru noi, pe noi ne-a slobozit și de vreme ce El S-a tăiat împrejur, noi nu ne tăiem, ci ne botezăm în Duhul Sfânt; și nu mâncăm cărnuri și sânge jertfite, ci Trupul și Sângele Lui. Așadar este arătat mai cu seamă că ceea ce Hristos ne-a dat la Cină era jertfa acestei înfricoșătoare Pâini și a Paharului, iar nu paștile legii, pentru care zice: „Aceasta este Legea cea nouă întru Sângele Meu”²³, și iar: „Acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi”²⁴. Precum și mai înainte de aceasta, dând nouă Trupul Său întru mâncare, zice: „Luați de mâncați, Acesta este Trupul Meu”²⁵. Acestuia tu nu poți urma, în aceasta te-ai biruit de obiceiul celor ce slujesc cu nedospită. Tu nu poți să tai și să dai trupul, precum nici sângele, măcar că zice Hristos: „Beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu”²⁶. Aceasta tu nu o faci, întrucât nu dai paharul celor ce vin către tine să se cuminece; până într-atâta toate le-ai prefăcut! Noi însă facem Dumnezeiasca Liturghie întru Hristos ca Dânsul: Pâinea o frângem ca El, mâncăm precum a zis și dăm și celor credincioși, și pâine desăvârșită aducem, de vreme ce și El om desăvârșit este. Facem aceasta încă pentru că s-a stricat și jertfa Legii vechi, arătându-se Adevărul, și credem că Mântuitorul, la Paștile care a poftit, a sfințit pâine dospită desăvârșită, măcar că și paștile legii le-a făcut mai înainte, de vreme ce șezând și având blid, întru care a întins Iuda, nu se arată a fi făcut atunci paștile legii, întrucât acolo, zice legea,

²¹ Galateni 3, 13.

²² Galateni 5, 2.

²³ Luca 22, 20.

²⁴ Matei 26, 28.

²⁵ Matei 26, 26.

²⁶ Matei 26, 26-28.

trebuie să fie toate fripte pe foc, iar nu fierte cu apă. Așadar în altă vreme a făcut paștile legii și atunci a făcut Paștile Lui, pentru care a și poftit.

Aceasta o zic eu, de multe ori dorind și eu întru Dânsul a gusta cu mila Lui aceste Paști vii, acum și în veacul ce va să fie. Aceasta mă rog ca să-mi fie mie și tuturor fraților și, sfințind Sfântul Potir întru Iisus Hristos Dumnezeuul nostru, Care S-a dat pe Sine nouă, tuturor fraților le dăm cu dragoste din El, precum ne-a poruncit, făcându-Se una, precum ne-a făgăduit, și împreună cu Dânsul, cu Părintele și cu Duhul, una fiind, precum am zis. Crezi că destule sunt acestea.

Clericul: Cele de trebuință, părinte, s-au zis și pentru acestea fie har lui Dumnezeu, întrucât în ele ne întărim și ni se adeverește drept-slăvitoarea credință.

Arhiereul: Cu adevărat, frate, mulți dumnezeiești și înalți cu socotință au vorbit despre acestea. Dar primiți și de la noi, după puțință; iar cele mai desăvârșite, căutându-le, le puteți învăța de la cei mai mari, întrucât zice: „Tot cel ce va căuta, va afla”²⁷.

Capitolul 92

Pentru cele ce se săvârșesc la Proscomidie

Așa preotul, scoțând din mijlocul prescurii acea pâine dospită, arată cu aceasta că din firea noastră, iar nu din altă ființă, S-a întrupat Mântuitorul; și dintr-o femeie binecuvântată și sfântă, din cea Pururea Fecioară, și punând în potir vin și apă după rânduială, aduse lui Dumnezeu și alte miride. Așadar cu vin și cu apă trebuie

²⁷ Matei 7, 7.

să săvârșim jertfa; este dovedit, întrucât zice: unul dintre ostași cu sulița a împuns coasta Lui și îndată a ieșit Sânge și apă. Acest potir este din acea coastă a Mântuitorului, Care a zis: „Acesta este Sângele Meu cel vărsat pentru voi”²⁸.

Capitolul 93

Împotriva armenilor

Iar Sângele s-a vărsat împreună cu apă, precum zice evanghelia, și din coasta aceasta bem, și Sf. Ioan Gură de Aur de multe ori zice pentru aceasta (pe care armenii îl clevetesc) și ceilalți sobornicești părinți tot astfel zic. Tot acel Sânge care a curs din coasta Mântuitorului este Cuminecătura; de vreme ce a curs din trupul Domnului, și din acesta este, iar nu din altul, și adevărat este, precum s-a mărturisit, sânge și apă sunt. Trebuie a se arăta acele două izvoare prin care ne naștem a doua oară și viețuim în Duhul, întrucât acestea ne-au izvorât nouă de la Viața. Pentru aceea, pururea trebuie a se pune în înfricoșatul potir vin și apă, iar nu numai apă, precum zice eresul cel păgânesc al celor ce puneau numai apă, schimbând rânduiala Tainelor; precum și nedumnezeirea, și credința cea rea a păgânilor, care leapădă vinul ca un rău, iar nu beția, cu învățătura vicleanului drac, care-i îndeamnă pe dânșii și-i pornește asupra noastră a creștinilor, ca să lepede Preasfânta Jertfă.

Dar nici vin simplu să nu se pună precum fac ereticii armeni, care, vrând să strice un eres, au căzut în alt eres și mai rău, întrucât aceștia, vrând să stea împotriva lui Nestorie, care zicea că în Hristos e despărțire, adică Cuvântul Său, dumnezeirea e deosebită de omenire, au zis că întru Hristos este o fire, lepădând ticăloșii Întruparea Lui. Dar cum Dumnezeu Cuvântul, întrupându-Se, a avut numai o fire?

²⁸ Matei 26, 28.

Care este cea fire? Cea dumnezeiască sau cea omenească, întrucât, după cum zic ei, o fire se leapădă.

Cel cu Gură de Aur stă împotriva eresului celor ce pun numai apă, cu cuvântul care a zis Domnul: „Nu voi mai bea din rodul viei”²⁹, deoarece via face vin, iar nu apă. În legătură cu aceasta, Gură de Aur strică eresul celor ce pun numai apă, iar nu ne zice să nu punem apă în Sfântul Potir, întrucât nici nu a zis: vinul fără apă, și via vinul naște, iar nu apă. Trebuie să fie și vin, și apă, de vreme ce amândouă au curs din dumnezeiasca coastă. Însă vicleanul drac cel înșelător a rătăcit pe mulți de la calea cea dreaptă, iar noi, umblând pe dreapta cale, precum ne-am învățat, știm că din coasta cea făcătoare de viață a curs sânge și apă și astfel turnăm în potir vin și apă și împreună cu pâine dospită aducem Sfintei Treimi, precum am și luat de la Hristos Dumnezeu nostru, de la Apostolii Lui și de la Părinții noștri și pâine dospită s-a dat nouă din început a se aduce; aceasta o mărturisesc sfințele rugăciuni, rânduielile cele vechi și obiceiul. Pentru apa și vinul din Sfântul Potir ne arată Sfânta Liturghie a lui Ioan Gură de Aur și, mai cu seamă, Sfânta Liturghie a Marelui Vasile.

Că după ce zice: „Și, luând pâine în Măinile Sale cele sfinte, preacurate și fără prihană, și arătând Ție, Dumnezeului și Părintelui, mulțumind și binecuvântând, sfințind și frângând, a dat ucenicilor”, atunci și zice: „așijderea și paharul din roada viei luând, amestecându-l, mulțumind, binecuvântând și sfințind, a dat”. Iată dar, că zice din roada viei, luând și amestecând, adică cu apă, întrucât aceasta înseamnă Cuvântul amestecând. Dar încă și dumnezeiescul Iacov, în Sfânta Liturghie, zice astfel, precum asemenea se află la mulți: „și luând paharul, și amestecând din vin și din apă”. Toți părinții noștri, astfel, au adus la biserică cele sobornicești și la scaunele cele apostolești și dintâi de la dânșii avem această învățătură pentru Sfânta Jertfă, întrucât rânduielile nu le-am luat pe ascuns

²⁹ Matei 26, 29.

sau numai de la puțini, ci dintâi de la toți cei următori ai Sfinților Apostoli și de la Părinții cei mărturisitori care au strălucit cu minuni și care s-au adunat de multe ori în hotarele noastre și, mai cu seamă, în acea cetate iubitoare de Hristos, numită a lui Constantin, care este întemeiată, crescută și păzită întru Hristos de Preacurata Maica Lui, unde s-a săvârșit și Simbolul Crediinței al celor de la Niceea și, săvârșindu-se, s-a pecetluit de dumnezeiescul al doilea sobor a toată lumea.

Atunci, dimpreună adunați fiind Părinții și, după aceasta, de multe ori de pe la marginile lumii slujind împreună, cu multă socotință ne-au dat nouă toate cele ce sunt ale Dumnezeieștii Liturghii și, mai ales, Biserica aceasta a lui Constantin, care este adevărată și curată în credința lui Hristos mai mult decât altele, ținând nemișcate obiceiurile cele vechi, de vreme ce s-au așezat cu bună credință, s-au arătat la dânsa păstorii întocmai cu apostolii, are temelie pe apostolul cel de frunte și întâi chemat și așezată, și păzită de Constantin și de ceilalți împărați creștini râvnitori pentru Hristos. La întrebările ce s-au făcut pentru dumnezeieștile dogme și alte sfinte rânduieli, hotăra nu numai arhiereul Constantinopolului, ci cu porunca și cu stăruința binecredincioșilor împărați din toată lumea se adunau arhierii și patriarhii, chiar și al Romei venea sau, precum Agapiton și Martin, prin trimiși: al Alexandriei, al Antiohiei, al dumnezeieștii cetăți Ierusalim și, cu un cuvânt, de pretutindeni toți cei aleși și de cinste care, adunându-se, dezlegau cele ce erau în îndoială, întemeind și întărind cele adevărate. Acestea le lua de la apostoli, întrucât, atunci când s-a întrebat de oarecare pentru tăierea împrejur, nu au cutezat Sfinții Pavel și Barnaba între ei a hotărî, ci cu soborul tuturor apostolilor, care prin scrisori învăța ceea ce se cade a se face, când grăia nu numai Petru, ci și Iacov, Ioan și ceilalți. Așa, dimpreună scriu în epistola acestora și mai înainte de aceasta Petru, când a vrut să aleagă pe unul întru plinirea celor 12 ucenici, nu a cutezat singur a face aceasta, ci dimpreună cu ceilalți, cu care a și săvârșit lucrul și, când prin descoperire au primit pe Corneliu, le-au adevărit

celorlalți apostoli cu multe cuvinte și mărturii cele ce s-au întâmplat, că de la Dumnezeu era lucrul, iar nu de la dânsul, pentru ca și ei să-l primească. Sfântul Pavel asemenea mergea și spunea și celorlalți propovăduirea sa, ca nu cumva să-i fie osteneala în deșert, și cine era acesta? Sfântul Pavel, cel ce purta pe Hristos, care pururea era îndemnat de Duhul Sfânt; destule sunt pentru aceasta.

Iar Sfântul Disc poartă Preasfânta Pâine și Dumnezeiescul Potir are vin și apă puse înaintea lui Dumnezeu. Preotul ia alt colț de prescură și scoate cu copia părticică din mijlocul peceții și o aduce întru cinstea și pomenirea Maicii lui Dumnezeu, și aceasta o pune de-a dreapta Sfântului Agneț celui din disc, întrucât această pâine mai închipuie și Trupul lui Hristos, iar părticica aceea în locul celei ce L-a născut pe El cu feciorie. Deci, păzindu-se și întru închipuire adevărul, stă Împărăteasa, cum scriu *Psalmii*, de-a dreapta Fiului și Împăratului Hristos, luând ca o Maică cinstea cea mai mare, pentru că partea cea din dreapta este mai de cinste și întâia.

Capitolul 94

Pentru miridele aduse la Proskomidie, pentru sfinți și pentru toți creștinii

Iar de-a stânga, dintr-un alt colț al prescurii, preotul, scoțând cu copia miride din pecete în chipul crucii, face pomenire tuturor sfinților și le pune: una o aduce pentru cinstea și pomenirea cinstitelor și cereștilor puteri a celor fără de trup și trebuie adusă pentru că și acestea au slujit Taina Întrupării; pentru că s-au unit cu noi și suntem o Biserică, pentru că poftesc să se plece la Tainele Bisericii, luând și ei din acestea mai mare înălțare, și pentru că ne sunt nouă paznici și mijlocitori către Dumnezeu; a doua miridă o scoate în cinstea și pomenirea cinstitului Botezător și a tuturor Sfinților Proroci și Dreptilor ce au vestit mai înainte Întruparea Domnului; a treia

în cinstea și pomenirea Sfinților și Prealăudaților Apostoli, ca unor slugi ale lui Hristos și ca unor întâi preoți și învățători ai credinței și a celor după dânșii nevoitori pentru credința cea bună a sfinților arhieriei, sfinților și bunilor biruitori mucenici și a preacuvioșilor împreună cu toți sfinții. Pentru cea mai de apoi aduce întru cinstea și pomenirea sfântului, a căruia este pomenirea sau a celui ce se prăznuiește și a Sf. Părintelui nostru Ioan Gură de Aur sau Vasile, a cui va fi Liturgia, și iar împreună a tuturor sfinților. De vreme ce în Hristos toți se unesc și trebuie dimpreună cu pomenirea Domnului a face pomenire și robilor Lui.

Întâi, trebuie să facă pomenire aceleia ce L-a născut pe Dânsul nenuntit, prin care tainele mântuirii noastre s-au săvârșit, după aceea a sfinților îngeri, ca celor ce au slujit tainei și prin ea s-au unit nouă și ne păzesc pe noi: a prorocilor și a dreptilor care au propovăduit cele ce sunt ale tainei, a cărora pecete mai ales este Botezătorul; a învățătorilor de Dumnezeu propovăduitori și a apostolilor, care au luminat lumea, împreună cu a dascălilor lor, arhierieilor lor, mucenicilor și preacuvioșilor; și mai apoi a tuturor împreună. De vreme ce cu această Sfântă Jertfă toți, împreună, îngerii și oamenii cei sfinți s-au unit cu Hristos și întru Dânsul s-au sfințit, și cu Dânsul ne unesc pe noi, cu ale căror rugăciuni (zice) ne cercetează pe noi, Dumnezeu, și ne dăruiește nouă toate cererile cele de mântuire și viața cea veșnică. Cunoști că sunt miridele în locul sfinților, întru cinstea și pomenirea lor, și prin ei întru mântuirea noastră se aduc, că și aceștia, prin această înfricoșată taină, ca cei ce s-au nevoit împreună cu Hristos, în mai mare slavă și înălțare, adică prin împărțășirea mântuitoarei jertfei ne împacă pe noi cu Dânsul și ne adună cu cât mai mult îi vom pomeni pe ei. Miridele însă nu se schimbă, nici în Trupul Stăpânului, nici în trupurile sfinților, ci sunt numai daruri, prinoase și jertfe prin pâine, după urmarea Stăpânului, în numele Acestuia aduse Lui, care prin lucrarea de sfințire a tainelor, fiind sfințite cu unirea și împreunarea cu acestea, dau sfințenia și celor pentru care se aduc. Pentru cele ce sunt pentru sfinți, asemenea spre

noi, precum și prin rugăciune, se face aceasta când îi pomenim pe ei sau când la biserici sau la moaștele lor, sau la icoanele lor aducem ceva, întrucât ei se sfințesc de la Dumnezeu; primind, dar, cele ce noi le aducem lor, prin aceasta ne sfințesc pe noi.

Deci de primesc ei a le aduce altele mai mici întru cinstea și pomenirea lor, cu mult mai vârtos vor primi a aduce pentru dânșii la Preasfânta Jertfă, întrucât de vreme ce netrupește și cu gândul se împărtășesc împreunării lui Hristos cu sufletele, dar și prin Dumnezeiasca Liturghie, care a dat să se facă pentru lume, se împărtășesc marii slave, ca cei ce au pățimit împreună și dumnezeieștii îngeri, ca unii ce s-au unit cu noi și au slujit tainei, se împărtășesc harului.

Mai ales Maica Cuvântului lui Dumnezeu, mai întâi decât toți ia slava și strălucirea, de la Cel Ce S-a întrupat dintr-însa, pentru că stă de-a dreapta, precum mirida care este pentru Dânsa, de-a dreapta Sfântului Agneț. Cu aceasta se arată că este mai presus decât toți și mai aproape de Dumnezeu; iar de-a stânga ale îngerilor și ale tuturor sfinților, pentru că toți aceștia de o rânduială sunt și mai cu seamă pentru că aceștia nu au vreo asemănare cu covârșirea aceea, deoarece prin Dânsa se luminează și întâi noi prin sfinți ne mântuim, fiindcă prin Dânsa ne-am unit cu Dumnezeu. Aceasta, dar, săvârșind preotul, aduce și celelalte miride, întâi pentru arhieru, ca unul ce este izvorul preoției, apoi pentru tot cinul preoțesc, celor ce slujesc tainei, întrucât trebuie să ia întâi cel ce ostenește, precum zice și Sfântul Pavel; apoi, pentru credincioșii împărați, care se luptă pentru buna credință și mântuirea tuturor; apoi, pentru iubitorul de Hristos popor, după care pentru egumen și pentru toată frățimea, de se va face Dumnezeiasca Liturghie în mănăstire, iar de va fi în vreo oarecare biserică, pentru cel ce a zidit-o sau pentru cei ce săvârșesc pomenirea, pentru cei adunați acolo, pentru cei ce au adus darurile și pentru care s-au adus, iar mai apoi pentru cei adormiți întru Hristos și pentru tot cinul preoțesc și călugăresc și încă pentru

toți credincioșii care s-au săvârșit întru dreapta credință; iar încă și pentru cei care va vrea sau este dator preotul; și cea mai de pe urmă miridă să se aducă pentru tot sufletul dreptslăvitorilor creștini.

Acesta zice toată rugăciunea de la Litiile Deniilor: „Primește, Doamne, Jertfa aceasta în preacerescul Tău Jertfelnic, pentru toate sufletele credincioșilor cele scârbite și supărate, cărora le trebuie mila și ajutorul Tău” și celelalte până la sfârșitul rugăciunii și aceste miride care sunt pentru cei vii și pentru cei morți le pune mai jos de Sfântul Agneț, ca aduse pentru noi, smeriții, cărora ne trebuie curățire și solire, și așteptăm mila lui Dumnezeu cea mare. Trebuie a se ști că la cuminecarea Înfricoșatelor Taine, preotul să nu ia din miride, ci din Trupul Stăpânului să cuminece pe cei ce vin către dânsul, deși toate s-au făcut una prin unirea Preasfântului Sânge și de se va cumineca cineva cu miride se împărtășește Sângelui celui Stăpânesc, dar de vreme ce trebuie din Trupul și din Sângele lui Hristos să se cuminece tot credinciosul, preotul, luând cu lingurița Sângele și Trupul Stăpânului, cuminecă pe cel ce vine la dânsul. Într-adevăr, toate miridele, punându-se în Sfântul Potir, s-au împreunat Trupului și Sângelui lui Hristos; mai bine este însă după cum socotesc a păzi și a lua cu lingurița din Dumnezeiescul Trup. Am înțeles că prin acest dumnezeiesc chip și lucru al Sfintei Proscomidii vedem Trupul lui Iisus și pe toată Biserica cea una, avându-L pe Dânsul în mijloc, Lumina cea adevărată și Viața cea veșnică, luminată și păzită de Dânsul.

El este în mijloc prin Agneț, iar Maica Lui de-a dreapta prin miridă, sfinții și îngerii de-a stânga și dedesubt toată adunarea a celor binecredincioși care au crezut într-Însul. Aceasta este taina cea mare, Dumnezeu între oameni, Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor care se îndumnezeiesc de la Cel cu adevărat din fire Dumnezeu, Care S-a întrupat pentru dânșii. Aceasta este împărăția ce va să fie și petrecerea vieții celei veșnice, Dumnezeu cu noi, văzut și împărtășit. Cei necredincioși și cei care nu sunt dreptslăvitori nu trebuie pomeniți,

întrucât ce împărtășire are lumina cu întunericul? De vreme ce vor alege (zice) îngerii pe cei răi de cei drepți. Drept aceea, preotul nu trebuie să aducă miride pe vreunul care este de altă credință și nici pe cei ce fac păcate la arătare și nu se pocăiesc, întrucât pomenirea pentru ei este o osândire ca celor ce, nepocăiți fiind, se împărtășesc cu înfricoșătoarele Taine, precum zice Sfântul Pavel.

Capitolul 95

Pentru ce tămâiază după Proscomidie?

Deci cu acestea săvârșind preotul Proscomidia, aduce lui Dumnezeu tămâie, pentru mulțumirea lucrului și venirea harului Duhului Sfânt, întrucât tămâia înseamnă chipul Duhului, după cum mărturisește și rugăciunea care zice: „Tămâie aducem Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru; întru miros al bune miresme celei duhovnicești, care primind-o întru cerescul Tău Jertfelnic, trimite nouă harul Preasfântului Tău Duh”. Preotul, cu aducerea bune miresme a tămâii, cinstește împreună și pe Dumnezeu, arătând că lucrează și cu Duhul Sfânt și că de la Taina aceasta se varsă în lume harul Duhului Sfânt.

Capitolul 96

Ce înseamnă steaua, sfintele procovețe și aerul?

Drept aceea, în cinstea Mântuitorului tămâind steaua, o pune deasupra Agnețului, zicând: „și iată, steaua venind, a stat deasupra unde era Pruncul”, arătând cu semne cele ce s-a făcut la naștere. Am zis că Proscomidia este chipul peșterii și al ieslei, deci, luând procovățul discului, care înseamnă cu celelalte procovețe scutecele, zice cuvintele psalmului, care închipuie Întruparea Cuvântului: „Domnul S-a

împărățit, întru podoabă S-a îmbrăcat”³⁰ și celelalte și la procovățul pe care-l pune ori pe un potir, ori pe mai multe, zice cele ce arată asemenea Întruparea Domnului: „Acoperit-au cerurile bunătatea Lui și de înțelepciunea Lui este plin pământul, și Înșuși este Care acoperă cerul cu bunătățile, ca Unul Dumnezeu Iisus Hristos” și „pământul plin de înțelepciunea Lui”, adică de cunoștința Lui.

El, întrupându-Se, tot pământul L-a cunoscut pe Dânsul împreună cu Părintele și cu Duhul Sfânt, iar stihul psalmistului: „Acoperit-a cerurile bunătatea Ta” și celelalte. Se zice peste tot, deși sunt Potire mai multe, întrucât Unul este Cel Care Se aduce și toate Potirele se socotesc a fi unul, deși se văd în mai multe locuri, pentru că Trupul și Sângele este al Unuia. Mai pe urmă, punând preotul deasupra Aerul, îl tămâiază; acest Aer înseamnă cerul întru care era steaua și giulgiul, întrucât de aceea la multe locuri se află însemnat pe aer Iisus mort, uns cu smirnă; acesta se numește și epitaf. Acesta până în sfârșit învață lămurit, ca într-o tablă, taina că Mielul Acesta ce S-a prorocit, mai presus de ceruri S-a suit și în peșteră, și în iesle trupește S-a născut, și cele ale pătimirilor îndată la naștere s-au închipuit într-Însul.

Pentru că steaua a stat deasupra Lui, arătându-L magilor, Irod L-a gonit și Simeon, luându-L în mâini, L-a propovăduit că va fi semn de griji și sabie va trece prin pântecul Maicii Sale. Drept aceea, aici se cuprind și ale pătimirii; deci, tămâind Darurile cele ce sunt la Dumnezeiasca Proscomidie, ca pe unele aduse și dăruite lui Dumnezeu și ca pe niște închipuiri ale Preasfântului Trup și Sânge, zice rugăciunea, și cheamă pe Dumnezeu și Tatăl, Cel Ce a trimis către noi pe Fiul Său, Pâinea cea cerească, ca să binecuvânteze pe cele puse înainte; și să le primească pe dânsule întru preacerescul Său Jertfelnic și să pomenească pe cei ce le-au adus și pe cei pentru care s-au adus acestea și să păzească pe cei ce slujesc Dumnezeiasca Liturghie a fi neosândiți. Astfel, făcând sfârșit, cădește Proscomidia și Sfânta

³⁰ *Psalmi* 92, 1.

Masă, în chipul crucii, după aceasta toată partea bisericii, arătând că Dumnezeu întâi a dat darurile întru sfinți și prin sfinți celorlalți.

Pentru că am văzut tămâind toată biserica și poporul, ceea ce zice și Sfântul Dionisie, mai înainte de Liturghie se începe tămâierea de la Jertfelnic, dându-se în toată biserica și iar la Jertfelnic se întoarce, pentru că începutul și sfârșitul bunătaților este Dumnezeu, iar scaunul și locul Său este Jertfelnicul. Drept aceea, totdeauna așa se tămâiază, adică să se înceapă de la Jertfelnic tămâierea și la Jertfelnic să se sfârșească și, de vreme ce arhiereul este chipul lui Hristos, având puterea Lui și fiind păstorul sufletelor, închipuie pe Hristos, și la dâșii se face aceasta.

Arhiereul binecuvântează întâi tămâierea precum o aduce lui Dumnezeu și după ce tămâiază Sfânta Masă și Sfintele Icoane, întâi pe Dânsul tămâiază, după aceea pe ceilalți și după dâșii iar îl tămâiază pe Dânsul, pentru că El este începutul și sfârșitul lucrurilor sfinte și Dumnezeieștilor Daruri. Prin asemănare, după cum e obiceiul, tot astfel se face aceasta și celor ce sunt în locul arhierilor, adică egumenilor. A tămâia la începutul Liturghiei și înăuntru, și afară, aceasta o vedem că se face și la biserica cea mare a Colonului. La vohodul cel mare, cel dintâi al Sfintei Liturghii, diaconul, ieșind de la Jertfelnic cu cădelnița, tămâiază întâi Sfânta Evanghelie, pe arhiereu și pe cei ce slujesc împreună cu dânsul; cu aceasta se arată harul și dăruirea cea din cer, care s-a vărsat lumii prin Iisus Hristos și buna mireasmă a Duhului, prin El ridicat la cer, și aceasta pururea ni se face prin Iisus Hristos.

Deci Proscomidia așa se face. Preoții fac pomenire pentru care va fi trebuință și mai cu seamă pentru cei ce săvârșesc praznicul, pentru arhiereu și pentru ceilalți, asemenea și diaconi, toți fac pomenire prin preoți, întrucât ei nu pot să pomenească, de vreme ce n-au har de a proscomidii lui Dumnezeu, fiind slugi și având numai vrednicia slujirii.

Că de nu le este cu puțință diaconilor a îmbrăca veșminte fără binecuvântarea arhiereului sau a preotului, nici a începe vreo săvârșire,

cum ar putea și a proscomidii? Și de vreme ce pravila oprește pe diaconi a se cumineca mai înainte de preot, pentru ca să-și păzească fiecare rânduiala sa, cum va putea oare diaconul a proscomidi la Daruri? Drept aceea, se obișnuiește la Tesalonic, și acum la Sfântul Munte al Atonului, ca diaconii să nu proscomidească și aceasta trebuie să se păzească. Oricare dintre diaconi va voi să aducă lui Dumnezeu miride după datorie, aceasta să o facă prin preot, ținând preotul prescura și copia și, când scoate mirida, zicând: „Primește, Doamne, jertfa aceasta pentru (cutare), în cinstea și pomenirea vreunuia dintre sfinți și întru curăția și iertarea păcatelor a vreunuia dintre vii sau morți”. Diaconul însă la fiecare miridă zice: „Pomenește, Doamne, pentru cinstea și pomenirea cutărui sfânt sau pentru iertarea fiecăruia din care va vrea sau mai vârtos și mai ales a zice: Pomenește, Părinte, pe (cutare)”, întrucât diaconul nu poate pomeni la Dumnezeu, fiind preotul aici. Așadar și vremea începerii Liturghiei se dă de arhieru arhidiaconului, întrucât nu se poate săvârși ceva fără voie de la arhieru, pentru că și Marele Arhieru Iisus zice aceasta: „Fără de Mine nu puteți face nimic”³¹, deci diaconul cere, zice preotului să binecuvânteze, iar preotul binecuvântează pe Dumnezeu și, așa, făcând și celelalte.

Capitolul 97

Cui se închipuie arhieru și cui se închipuie cei ce sunt împreună cu dânsul?

Aici, mai pe scurt putem spune că preoții care sunt înăuntrul Altarului închipuie cetele îngerești cele dintâi, iar arhieru pe Domnul și cei ce sunt împreună cu dânsul pe îngerii care au slujit dumnezeieștii Întrupări și pe apostolii propovăduitori de Dumnezeu.

³¹ Ioan 15, 5.

Capitolul 98

Ce închipuie Sfântul Altar și Sfântul Prestol?

Altarul închipuie Sfintele Sfintelor, cele mai presus de ceruri și cerul. Sfântul Scaun însă închipuie scaunul lui Dumnezeu, Învierea lui Hristos și cinstitul mormânt. Biserica închipuie cele cerești împreună și Raiul. Cele de la sfârșitul bisericii și tinzile (pridvoarele) închipuie zidirea pământului și cele de pe pământ care s-au făcut pentru noi. Pogorârea arhierelui spre apus, îmbrăcat cu cele arhieresti, închipuie pe Domnul cel întrupat, care pe pământ și până în partea cea mai de jos de pământ a iadului a venit cu sfinții îngeri, a surpat pe stăpânitorul întunericului și a mântuit sufletele cele ținute acolo din veci.

Pentru aceea și vohodul cel dintâi înseamnă pogorârea pe pământ, moartea, Învierea și Înălțarea, pentru că, pogorându-Se pe pământ, întâi aceasta a făcut. Pentru aceea se cântă înainte de vohod anti-foanele, care sunt trei, și prin care se cinstește Treimea și ceea ce a născut pe Dumnezeu, cetele sfinților și mai pe urmă se slăvește Unul Născut, Fiul lui Dumnezeu, întrucât Acesta Unul S-a întrupat din Treime, a ales pe Maica Lui pentru noi și pentru noi sunt cetele sfinților și rugători și El, Care S-a întrupat pentru noi, este Rugătorul nostru către Părintele. Pe proroci îi înfățișează cei ce cântă cele procești, de vreme ce și prorocii au propovăduit pe Hristos. Preoții, ieșind din Altar cu bună regulă, închipuie dumnezeieștile cete dintâi ale îngerilor și, venind către arhieru, arată bucuria ce o au de Hristos pentru biruința Lui cea de pe Cruce, cu Învierea și cu Înălțarea, și arată întâmpinarea Sa cu ucenicii Săi după Înviere. Aceasta se arată mai bine întrucât arhieru și toți preoții, plecându-și capetele și rugându-se, înseamnă că Domnul S-a pogorât până la noi, a murit, S-a îngropat și S-a pogorât la iad. Deci după rugăciune ridicându-se, se arată încă cu înălțarea Sfintei Evanghelii și cu glasul diaconului, care zice: „Înțelepciunea îndreptează”, adică, înviind,

ne-a îndreptat și ne-a înălțat pe noi. Pentru aceea se face și cinstea Înălțării Lui, precum zicea și El atunci când Se înălța Hristos: „Cine este acest Înălțat al slavei?”.

Drept aceea, și arhiereul, mergând înainte și închipuind pe Hristos care S-a înălțat la cer, Îl slăvește, și cântăreții cântă „Întru mulți ani”, mărturisind că nu se slăvește prin ei omul, ci Iisus Hristos, Marele Împărat și Arhiereu, Care a așezat cinstita împărăție pe pământ și arhieria.

Drept aceea, arhiereul, având harul Lui, se slăvește ca Hristos, și mai vârtos, precum am zis, Hristos Se slăvește prin el. Înaintea arhiereului și pe lângă dânsul merg diaconi ca îngerii și cântăreții îl întâmpină pe el cu cântări și se închid ușile, pentru cuvântul care zice: „Ridicați porțile”, pe care arhiereul, sărutându-le, se deschid (pentru că Hristos este Ușa oilor celor de sus și a vieții), întrucât Hristos este Cel Ce ne-a dat intrare întru cele sfinte prin jertfa trupului Său. Arhiereul binecuvântează pe cel ce deschide ușile, pentru că Hristos este Domnul puterilor și îndată tămâiază împrejurul Jertfelnicului, ca unul ce este scaunul lui Dumnezeu de odihnă; și închipuie pe singurul Hristos junghiat și viu, Care Se jertfește acolo în Altar; și înseamnă și scaunul cel luat al lui Dumnezeu, care este către răsărit, adică șederea din cer cea de-a dreapta Tatălui a lui Hristos. Treptele înseamnă suirile, cetele îngerilor și ale sfinților bărbați aleși, pe aceste trepte diaconii nu șed.

După tămâiere se face scularea împăraților și a arhierilor, deoarece Hristos, înălțându-Se, a lăsat arhieriei dreptslăvitori și prin ei împărați credincioși și, după aceasta, cu dicherul binecuvântează Sfânta Evanghelie, arătând arhiereul cele două firi ale lui Hristos, Care cu Ipostasul Unul este nedespărțit. Și cu tricherul iar când cântă „Cântare Sfântă”, la slava Tatălui, pentru că Sfânta Treime este în Trei Fețe, cu Firea Una, iar prin cunoștința Treimii și a Celui Unuia din Treime întrupat în două firi, evanghelia a strălucit în toată lumea. Arhiereul se roagă ca să se cerceteze aceasta ca vie însuflită, făcând roadă viei, veselă și răsădită de sus. Drept aceea, se

suie și șade în sfântul scaun din Altar, închipuind pe Iisus Hristos care S-a suit în cer și a șezut de-a dreapta Tatălui și îndată se citește apostolul, întrucât Hristos, suindu-Se la ceruri, a trimis pe ucenici să propovăduiască pe Domnul în toată lumea.

De aceea, după aliluia se propovăduiește Sfânta Evanghelie în amvon, că, mergând apostolii, au propovăduit aceasta și că propovăduirea lui Iisus Hristos și cuvintele evangheliei sunt ale singurului Domn Iisus Hristos. Arhiepiscopul, ca o slugă a lui Hristos, când se citește evanghelia scoate omoforul și zice: „Pace și binecuvântare celui ce a citit” și la început, și la sfârșit; la început ca să ia putere să propovăduiască, iar la sfârșit ca plată osteneții. Asemenea și celui ce a citit mai înainte graiurile apostolești, îi zice: „Pace și binecuvântare”, însă nu zice oricine „Pace” când sunt și alții, ci numai arhiepiscopul care va fi mai mare întru dânșii sau preotul, întrucât și aceștia se socotesc în locul apostolilor, iar cel mai mare arhiepiscop este în locul lui Hristos. Drept aceea, el zice: „Pace celui ce a citit evanghelia”, ca cel ce are chipul lui Hristos, ceilalți mai mici zic „Pace” celui ce a citit apostolul ca cei ce sunt în chipul apostolilor și nici aceasta nu fac ei de la dânșii și zic: „Pace” luând binecuvântare, întrucât acest cuvânt al păcii este osebit al lui Hristos și lăsat nouă moștenire de la Dânsul și îndată arhiepiscopul, coborând din scaun, zice laudarea pentru împărați, arătând că Hristos, biruind lumea, cu propovăduirea a chemat împărăția cea binecinstitoare de la necredință și a așezat-o la credință, a binecuvântat-o și o binecuvântează prin arhiepiscopul.

Apoi face ieșirea celor cerești, arătând despărțirea păcătoșilor de cei dreپți, după propovăduirea evangheliei la sfârșitul veacurilor, întrucât, după ce S-a propovăduit evanghelia în toată lumea întru mărturia tuturor limbilor, precum zice, va veni sfârșitul.

Drept aceea, după „cei chemați” este al doilea și marele vohod, care arată a doua venire cu slavă a lui Hristos din cer. Pentru aceea se face acest vohod cu multă ceată preoțească, precum lumina acelei slave a Domnului, cu care va veni atunci și, ținând omoforul care

are Cruce dinainte, arată semnul lui Hristos, care atunci se va arăta înainte din cer, precum scrie.

De aceea, și purtătorii de sfeșnice, și purtătorii de ripide merg înaintea lui Hristos, Cel Ce Se află atunci de față prin taine. Cer este Pâinea cea cerească, bucuria cea viețuitoare și necheltuită, care se vede atunci ca un Miel junghiat, că se va arăta și viu, și rănit, și-L vor vedea cei care L-au împuns, adică cei ucigașori de Dumnezeu, iar noi, cei ce am crezut în El, ne vom veseli de Dânsul, întrucât cu rănilor Lui noi ne-am tămăduit. Drept aceea, se închid ușile împărătești, deoarece s-a rânduit ca cele înalte să nu fie văzute în veacul ce va să fie celor mai mici și mai de jos și nici tainele nu sunt cunoscute de toți, pentru că și atunci va fi acoperit pentru mulți și numai câte puțin descoperindu-Se Iisus.

Apoi, se deschid ușile, precum și în veacul viitor celor aleși și mai desăvârșit vederea asemenea după bunătați le va fi. Mărturisirea, propovăduindu-se și Simbolul Credinței, citindu-se de toți, se arată prin sărutarea, dragostea și unirea îngerilor și a oamenilor, întrucât atunci într-un gând vor fi și toți vor fi prieteni și iubiți. Iisus, Jertfa cea bună, va fi în mijlocul tuturor sfinților, fiind pacea și unirea tuturor, preot și jertfă, unind pe toți și cu toți unindu-se, însă după asemănarea bunătaților, întrucât nu se vor împărtăși toți asemenea, ci unii mai curat și fără acoperire vor fi aproape ca niște jertfitori de cele sfinte și se vor apropia de cele mai desăvârșite.

Capitolul 99

Pentru ce precum în cer așa și pe pământ partea bisericească și cea mirenească stau după rânduială și se împărtășesc Tainelor în Altar și afară din Altar?

Și aceasta înseamnă arhiereul cel mai mare, apropiindu-se, atingându-se și jertfind Tainelor, singur închipuindu-se Celui jertfit pentru

noi. Iar alții, prin el împărtășindu-se, ca printr-un mijlocitor. Drept aceea, în Altar se împărtășesc Tainelor episcopii și preoții, de vor fi împreună-slujitori, însă nu se apropie ca cel dintâi, și alți preoți se cuminecă după a doua rânduială și pot zice fiecare tot aceleași cuvinte ca cel dintâi. În urma tuturor se cuminecă diaconii. După aceștia se cuminecă înaintea sfintelor uși ipodiamonii, citeții, cântăreții, după dâșii monahii, apoi, după rânduială mirenii, întrucât nici aceștia toți nu sunt deopotrivă; unii sunt necăzuți în păcat, iar alții, pocăindu-se. Din aceasta se arată înălțarea și rânduiala fiecăruia dintre cei ce se cuminecă și încă mărirea ce are Sfânta Cuminecătură.

Sărutarea ce se face când se citește mărturisirea credinței arată că noi, mărturisind credința cea dreaptă, trebuie să avem pace și dragoste. După sărutare se face săvârșirea Tainelor cu chemarea Duhului Sfânt, întrucât una este puterea Treimii și Fiul întrupându-Se, Părintele era binevoind, și Fiul lucrând, și Duhul Sfânt era împreună, lucrând. După săvârșirea Tainelor se face pentru toți pomenire, pentru că Jertfa se face spre mântuirea tuturor; atunci se face și pomenirea sfinților, pentru că au pățimit și ei împreună cu Dânsul și acum se slăvesc împreună cu Dânsul; dar mai ales se face pomenirea Preacuratei și uneia Născătoarei de Dumnezeu, deoarece și atunci, și acum este mărturisitoarea tuturor de obște, pe care toți o laudăm, de vreme ce și prin ea nădăjduim mântuirea.

După pomenirea tuturor se zice ectenia de către arhieru ca o pecetluire a tuturor ecteniilor, ca să ne dea cu o gură și cu o inimă a slăvi pe Cel în Treime Dumnezeu, și milele Celui întrupat și jertfit pentru noi, Iisus Hristos, Marele Dumnezeu, să fie pururea cu noi. Arhierul se roagă ca să ne învrednicim noi, cei ce suntem din fire făptură și robi, a chema Părinte pe Dumnezeul Cerului prin Fiul Său cel Fiul prin fire, Care este jertfit în Taine. După rugăciune, după ce zice: „Pace tuturor” și după plecarea capului, cu care se arată slujirea cea către Dumnezeu și unirea, se face înălțarea Pâinii celei purtătoare de viață, închipuind răstignirea Mântuitorului pentru noi;

și că Hristos a venit și pe Sine Se dă nouă, întrucât Acesta este Cel Ce S-a răstignit pentru noi și pe Dânsul ni-L arată nouă cu taină că a pățimit pentru noi.

Drept aceea și zice: „Să luăm aminte”, ca noi să cunoaștem taina, și iar zice: „Sfintele sfinților”, arătând că Cel Ce S-a răstignit este Sfânt și părtașii acestuia sunt datori a fi sfinți, și cu credință toți strigă: „Unul Sfânt, Unul Domn Iisus Hristos”, arătând mărturisirea care va fi și la veacul ce va să fie, precum zice Sfântul Pavel: „Prin acest Unul născut, Fiul cel întrupat și răstignit, ne-am sfințit de moarte, ne-am izbăvit și am dobândit nemurirea, Care și atunci va fi vedere și îndulcire nouă”. Am murit mai înainte, ne-am amăgit că ne vom face dumnezei și, fără de vreme căutând a ne face nemuritori și dumnezei, nu ne-am făcut. Acum ne-am sculat și suntem vii, ne împărtășim darurilor lui Dumnezeu și suntem dumnezei, întrupându-Se pentru noi Dumnezeu cel fără de moarte, îmbrăcând chipul robului și muritor făcându-Se ca zidirea, făcându-Se om cu adevărat și jertfindu-Se pentru noi. Drept ceea, e nebunie a ne apuca noi și a vrea să ne facem dumnezei, și a călca porunca, întrucât ne este peste putință, fiind făpturi, să ne facem dumnezei.

Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, ca a Unui singur Atotputernic, este adevărată, bună și pentru a noastră mântuire. De aceea, S-a suit desăvârșit nouă care a făcut-o pentru noi, a murit pentru noi cu trupul, care a fost săvârșirea bunătăților, și prin moartea Sa ne-a dat nouă nemurirea și slava dumnezeirii. Vedeți cât este taina.

Se face apoi săvârșirea Sfântului Agneț, că pentru noi Se împarte Cel neîmpărțit, pentru ca toți să ne împărtășim Lui, și nedespărțit fiind, pentru noi Se desparte, unindu-ne pe noi cu Sine și făcându-Se una, precum a făgăduit. Iar unirea paharului se face fiind Sfânta Pâine în potir, pentru că Unul este Hristos, măcar că Se vede a fi în pâine și în potir. Este întărire prin pâine, veselie prin pahar și pacea noastră. După aceasta se cuminecă, fiind sfârșitul a toate: împărtășirea

lui Dumnezeu și acesta este Binele cel desăvârșit și dorit, și se face precum am zis, după rânduiala pentru dreptate și pentru evlavia ce vine din smerenie, întrucât fiecare întru El se împărtășește Tainelor cu rânduială. Dumnezeu, fiind Bun și Drept, Se dă nouă tuturor cu dreptate. De aceea, întâi arhiereul se cuminecă, precum și arhanghelii cei dintâi se împărtășesc luminii celei dumnezeiești și prin ei cei din mijloc și după dâșii ceilalți, precum zice Sfântul Dionisie. Drept aceea, și prin arhiereu se împărtășesc episcopii și preoții, și prin preoții cei mai mari toți ceilalți preoți și diaconi.

Așezând pe Sfântul Disc Sfântul Potir, îl arată tuturor, care este cu adevărat Trupul și Sângele lui Hristos, care pentru poporul Lui cel ales, pentru noi, S-a jertfit și voiește să-L gustăm, să-L vedem și să ne atingem de El. Drept aceea, și sfânta adunare din suflet vede pe Acesta, se închină și cele ce sunt către mântuire: diaconul strigând a se apropia cu frica lui Dumnezeu și cu credință. Pentru că, venind cineva să se cuminece, să nu facă aceasta întru osânda lor. Arhiereul dă cu lingurița celor ce vin a se cumineca, aceasta făcând-o după vederea lui Isaia Prorocul. Pentru că nu trebuie a se cumineca cele dumnezeiești și înfricoșate, precum am zis, tuturor într-un chip, și spre cele dumnezeiești se cuvine a se cucernici și a se sfi. De vreme se s-au sfiit heruvimii, cu mult mai ales se cuvine să ne sfiim noi, pentru că noi nu chipul vedem, ci pe singur Adevărul. Drept aceea, se cuvine celui ce vine să se cuminece, mai înainte, a se închina și a cere iertare de la arhiereu sau de la preotul ce-l cuminecă și de la toți credincioșii. Pentru că în potir este Pâinea cea vie cu Sângele, până la pământ se cade a se închina din tot sufletul și așa să-și strângă mâinile cruciș întru apărarea robiei, întru mărturisirea Celui răstignit, de vreme ce vine a se împărtăși cu El: așa, cu temere, cu frică și cu smerenia inimii a veni. Deci se cuminecă îndată întâi ipodiaconii, care pururea la fiecare Dumnezeiască Liturghie se cuminecă, că aceștia sunt după diaconi și nu au voie a se cumineca înăuntrul Altarului, de vreme ce și afară s-au hirotonit. După aceea, citeții și monahii și după dâșii mirenii. Înăuntrul Altarului,

altcineva nu se cuminecă, fără numai arhieriei, preoții și diaconii, că numai aceste trei cete se hirotonească înăuntrul Altarului, iar ceilalți afară din Altar, nici în mâini nu iau Dumnezeiasca Pâine, fiind din rânduiala cea mai de jos a celor bisericești, de ar și prisosi cu bunătatea. Drept aceasta, trebuie fiecare rânduială să se păzească, precum și Sfântul Pavel poruncește, zicând: „Fiecare, în ce rânduială s-a chemat, într-aceea să petreacă”³², pentru că mai ales temeiul bunătăților, adică smerenia, în aceasta se află, care și întru îngerii este, și la veacul ce va să fie așa va fi, pentru că iar zice Sfântul Pavel: „fiecare întru a sa rânduială”³³.

Mai pe urmă se dă blagoslovenia la adunare, ca de la Mântuitorul, pe care o face arhierul, de se roagă pentru mântuirea tuturor, apoi tămâiază Sfintele de pe Sfânta Masă, zicând: „Înalță-Te, Doamne” și celelalte. Mulțumind Celui Ce pentru noi S-a întrupat, a pătimit, a înviat cu trupul, în ceruri S-a suit și viețuiește și de slava Lui tot pământul s-a umplut și, binecuvântând pe Dumnezeu, dă să ducă Sfintele Taine la Proscomidie și diaconii să le potrivească. Al doilea dintre preoți zice rugăciunea amvonului pentru cei din afară din Sfântul Altar, zice cu glas mare întru auzul tuturor, rugându-se pentru popor, și cu aceasta se face lucrul arhierului, pentru că și începutul, și sfârșitul rugăciunilor sunt lucrul lui însă și arhierul această rugăciune o zice în taină către Dumnezeu. Drept aceasta dar, venind preotul după ce zice rugăciunea, îl blagoslovește arhierul ca pe o slugă a Lui și iar arhierul, strângând Sfântul Antimis și evanghelia punând, sărutând-o pe dânsa și Sfânta Masă, arată cu aceasta că de acolo s-au sfințit și este unit cu Jertfelnicul, pentru că cele ce sunt ale Liturghiei a săvârșit. Iese pe ușile Altarului afară și dă poporului anaforă, întrucât nu este poporul dintre cei ai Altarului și alta mai înseamnă că Cel Înalt se pogoară la cei smeriți și pe Sine Se dă lor în multe chipuri.

³² 1 Corinteni 7, 20.

³³ 1 Corinteni 7, 24.

*Capitolul 100***Pentru anaforă și că această
anaforă este pâine sfințită**

Anafora aceasta este pâine sfințită, care se face din prescura aceea din care se scoate Sfântul Agneț, care se jertfește și se face Trupul Domnului. În locul aceluia dar mare al înfricoșatei Cuminecături, de vreme ce nu sunt toți vrednici a se împărtăși Aceluia, li se dă această anaforă, care, după cuviință, se numește antidor, adică în loc de dar: pentru că dă darul hărăzirii lui Dumnezeu. Această pâine este sfințită, fiind însemnată cu copia și primind sfinte cuvinte, dar nu este însă împărtășirea Trupului lui Hristos, întrucât acelea sunt Tainele, iar aceasta numai dătătoare de sfințire și dăruitoare de dumnezeiescul har, care se dă cu cuvintele cele de la Proskomidie. Apoi, arhierul, binecuvântând poporul și rugându-se lui Dumnezeu ca să-i dea binecuvântare, face sfârșitul, rugând pe Hristos, Adevăratul nostru Dumnezeu, ca prin rugăciunile Preasfintei Maicii Sale și ale tuturor sfinților să-i miluiască pe toți și să-i mântuiască, propovăduind împreună și mărturisind, pentru că prin Întruparea Mântuitorului și prin Jertfirea cea Sfântă ne-am mântuit și ne vom mântui cu rugăciunea Născătoarei de Dumnezeu, ceea ce a slujit la această Taină, și ale sfinților celor ce s-au sfințit din această Taină. Îndată, atunci cântăreții se roagă prin cântări pentru împărați și pentru arhieru; să nu socotești că psalții fac laude pentru om și se roagă pentru dânsul, ci ei se roagă pentru credincioasa împărăție și dreptslăvitoarea arhierie a fi pururea și Liturghia în veci să se lucreze neoprită. Arhierul, apoi, binecuvântând de trei ori pe cântăreți și pe popor, se roagă iar: „Acum slobozește” și celelalte, întru sine aducându-și aminte de Simeon când a primit pe Hristos în brațe. Astfel se dezbracă de sfințele veșminte, apoi, rugându-se și dând sfârșitul, mulțumind pentru toate și închinându-se de trei ori Jertfelnicului, pleacă.

Clericul: Mulțumită lui Dumnezeu că și pentru aceste dumnezeiești lucruri atât de înalte ne-am folosit din destul. Dar încercăm a afla cele ce sunt pentru slujba și sfințirea Bisericii, ca să știm și pricinile celor ce se află în Biserică.

Culegere și diortosire text de Arhim. Grichentie NATU

